

3.2.4. Kultura i dziedzictwo narodowe

W roku 2008 na realizację zadań w sferze kultury i ochrony dziedzictwa narodowego poniesiono łączne nakłady w wysokości 2.700.641 tys. zł, obejmujące wydatki budżetu państwa (2.558.220 tys. zł) oraz wydatki państwowych funduszy celowych, tj.: Funduszu Promocji Kultury (140.107 tys. zł), Funduszu Promocji Twórczości (714 tys. zł) i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (1.600 tys. zł). W ramach wydatków budżetu państwa kwota 85.619 tys. zł przeznaczona została na realizację zadań finansowanych z udziałem środków Unii Europejskiej. Wydatki na projekty finansowane z Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego wyniosły łącznie 76.615 tys. zł. Na projekty finansowane z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności przeznaczono 9.004 tys. zł

W omawianym okresie podstawowe działania w tym obszarze skierowane były na opiekę nad materialnym i niematerialnym dziedzictwem narodowym, wspieranie działalności kulturalnej, jej promocję i rozwój infrastruktury oraz edukację kulturalną.

Głównym celem w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego była materialna poprawa stanu zachowania zabytków oraz zwiększenie ich dostępności dla mieszkańców, turystów, jak również inwestorów, a tym samym zwiększenie atrakcyjności regionów. Wspierane były prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Kontynuowano działania związane z ewidencją zabytków i prowadzeniem rejestrów, a także przeprowadzaniem analiz i badań nad zabytkami i krajobrazem kulturalnym. Prowadzono działalność ekspercką i opiniotwórczą. W 2008 r. na prace konserwatorskie wydatkowano ogółem 354.218 tys. zł. Kwota ta obejmuje środki wydatkowane przez jednostki budżetowe posiadające siedziby w obiektach zabytkowych (78.994 tys. zł) oraz nakłady na utrzymanie służb konserwatorskich (39.129 tys. zł).

W ramach programów i projektów, których realizacja została wcześniej zaplanowana jako wynik postulatów wielu środowisk społecznych, kombatanckich, jak również placówek dyplomatycznych, realizowano zadania mające na celu upamiętnianie miejsc pamięci narodowej. Na terenie całego kraju prowadzone były remonty grobów i cmentarzy wojennych, podejmowano działania na rzecz ratowania polskiego dziedzictwa narodowego za granicą, ponadto zorganizowano szereg wystaw i konferencji.

W 2008 r. w ramach zadań realizowanych przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przeprowadzono szereg prac poza granicami kraju, dotyczyły one m.in. renowacji i konserwacji mogił, nagrobków i rzeźb na terenie cmentarzy Orląt we Lwowie, Bernardyńskiego w Wilnie, Montmartre i Pere Lachaise w Paryżu, prace renowacyjne i porządkowe nad grobami polskimi na Litwie i żołnierz Armii Polskiej na

Wschodzie gen. Andersa w Uzbekistanie i Kazachstanie badań poszukiwawczo – ekshumacyjnych mogił żołnierzy polskich pomordowanych w 1939 r. w Kobryniu i okolicach.

Na zadania związane ze sprawowaniem opieki nad miejscami walk i męczeństwa wydatkowano 16.958 tys. zł.

W 2008 r. organy administracji rządowej były organizatorami 29 muzeów, w tym 11 prowadzonych wspólnie z jednostkami samorządu terytorialnego. W muzeach tych organizowano wystawy stałe czasowe, przygotowano tytuły wydawnicze (katalogi, informatory, foldery, plakaty i inne wydawnictwa), organizowano lekcje muzealne, uzupełniano zbiory muzealne poprzez zakup dzieł sztuki dla instytucji muzealnych (zakupiono ponad 12 tys. obiektów muzealnych). Łącznie na realizację działań w sferze muzealnictwa przeznaczono 354.676 tys. zł.

Ponadto kontynuowano realizację programu wieloletniego „Dziedzictwo Fryderyka Chopina 2010”. Głównym celem Programu jest kultywowanie i ochrona dziedzictwa kompozytora. Jednocześnie Program ten służy stymulowaniu rozwoju oryginalnych badań naukowych i rozbudzeniu zainteresowań młodych naukowców problematyką chopinologiczną. Organizowano wydarzenia artystyczne (koncerty, recitale), przygotowano i wydano publikacje płytowe i wydawnicze. Realizowano także zadania inwestycyjne związane z budową Centrum Chopinowskiego, adaptacją Zamku Ostrogskich oraz z rewitalizacją obiektów związanych z Chopinem, m.in. Domu Urodzenia Kompozytora w Żelazowej Woli. W ramach Programu wydatkowano środki 6.800 tys. zł.

Na zadania związane z utrzymaniem bibliotek, rozwojem zbiorów bibliotecznych i kształtowaniem postaw czytelniczych wydatkowano ponad 143.979 tys. zł. Biblioteki publiczne wspierane były głównie poprzez działania na rzecz odbudowy księgozbiorów. W ten obszar wpisują się także zadania mające na celu powstrzymanie destrukcji polskich zasobów bibliotecznych i archiwalnych, realizowane w ramach programu wieloletniego „Kwaśny papier” oraz służące poprawie standardu usług świadczonych niepełnosprawnym, ujęte w programie wieloletnim „Rozwój Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych”.

W ramach programu wieloletniego „Rozwój Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych” dokonano zakupów materiałów bibliotecznych na płytach i kasetach oraz książek pisanych w systemie Braille’a, przeprowadzono konserwację zbiorów Centralnej Biblioteki Niewidomych. Ponadto organizowano imprezy kulturalno – integracyjnych dla osób niewidomych i słabo widzących. Wydatki na realizację tego programu wyniosły 2.300 tys. zł, w tym 1.600 tys. zł ze środków PFRON.

W ramach programu wieloletniego „Kwaśny papier” zakupiono m.in. urządzenia hybrydowe do mikrofilmowania i skanowania, uruchomiono instalację do odkwaszania druków zwartych. Kontynuowano także prace budowlane i adaptacyjne obiektów

przewidzianych na pracownię masowego odkwaszania i laboratorium. W 2008 r. Biblioteka Narodowa przeprowadziła odkwaszenie ok. 480 tys. arkuszy dokumentów. W ramach łącznych wydatków zrealizowanych w tym programie w kwocie 11.017 tys. zł, w sferze bibliotek wydatkowano 3.200 tys. zł.

Kolejnym obszarem działań był rozwój aktywności artystycznej, filmowej i jej promocja. Na ten cel w 2008 r. przeznaczono ponad 573.895 tys. zł.

Zadania realizowane w sferze instytucji artystycznych związane były głównie z działalnością teatrów, oper, filharmonii i orkiestr, które dokonują adaptacji na potrzeby szerokiego grona odbiorców dzieł artystów tworzących w ww. dziedzinach. W tym okresie ze środków budżetu państwa dofinansowano działalność państwowych instytucji artystycznych jak również instytucji kultury współprowadzonych z jednostkami samorządu terytorialnego. Finansowano spektakle w siedzibach własnych, przedstawienia wyjazdowe w kraju i zagranicą, festiwale teatralne, opery, operetki i balety, występy orkiestr i chórów.

Państwowe instytucje filmowe w 2008 r. realizowały produkcję filmów dokumentalnych, fabularnych, edukacyjnych i animowanych, zdjęcia i montaż do cyklicznych produkcji telewizyjnych, notacji archiwalnych Polskiej Kroniki Filmowej, rekonstrukcji negatywów i konserwacji zbiorów. Znacząca rola w tym obszarze przypada Polskiemu Instytutowi Sztuki Filmowej, który w dziedzinie kinematografii zajmuje się m.in. dofinansowywaniem przedsięwzięć z zakresu przygotowania projektów filmowych, produkcji filmów, dystrybucji i rozpowszechniania filmów, promocji polskiej twórczości filmowej i upowszechniania kultury filmowej.

Patronatem objęte były także zadania realizowane przez różnorodne instytucje, zajmujące się popularyzacją polskiej kultury, języka, historii, dziedzictwa narodowego, a także poszukiwaniem nowych dróg ekspresji w różnych sferach twórczości m.in. rzeźbiarskiej, malarskiej, literackiej. Realizowano liczne zadania z zakresu sztuki współczesnej i działalności wystawienniczej, działania służące popularyzacji osiągnięć twórców, w tym nieprofesjonalnych, a także przedsięwzięć edukacyjnych, mających na celu kształtowanie nawyku uczestnictwa w kulturze.

Istotnym zagadnieniem była promocja kultury polskiej za granicą, której celem jest m.in. umocnienie, wspieranie i popularyzowanie polskiej kultury w świecie, krzewienie i wzmacnianie polskiej tożsamości kulturalnej, zachowanie tożsamości narodowej w zjednoczonej Europie, poprawa wizerunku Polski na arenie międzynarodowej, m.in. poprzez realizację wielopłaszczyznowych przedsięwzięć kulturalnych we współpracy z partnerami zagranicznymi.

Kontynuowane były również działania mające na celu między innymi: podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej i państwowej, upowszechnianie wiedzy na temat

polskiego doświadczenia historycznego, kształtowanie postaw patriotycznych. Ponadto realizowano zadania służące podtrzymywaniu tożsamości kulturalnej mniejszości narodowych i etnicznych oraz wspieraniu wydawania czasopism i publikacji w językach regionalnych.

W ramach rozwoju infrastruktury kulturalnej realizowane były przedsięwzięcia mające na celu wyrównywanie dostępu do dóbr i usług kultury, poprawę warunków funkcjonowania instytucji kultury oraz szkół i uczelni artystycznych i poprawę efektywności ich zarządzania. Realizacja w/w celów odbywała się poprzez współfinansowanie:

- budowy, modernizacji, adaptacji nieruchomości na cele kulturalne oraz na potrzeby szkół i uczelni artystycznych,
- rewitalizacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne obiektów zabytkowych oraz przemysłowych obiektów o wysokiej wartości historycznej,
- przygotowania dokumentacji technicznej dla inwestycji realizowanych w ramach funduszy europejskich (np. projekty architektoniczne, studia wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko, ekspertyzy konserwatorskie),
- zakupu i modernizacji trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej,
- zakupu i modernizacji wyposażenia i sprzętu dydaktycznego dla szkół i uczelni artystycznych,
- budowy i rozbudowy sieci i systemów informatycznych.

W tym celu prowadzono prace przy obiektach obecnie będących w dyspozycji instytucji kultury i placówek szkolnictwa artystycznego, jak również działania mające na celu pozyskanie nowych obiektów na ich siedziby. W ramach tych zadań m.in. kontynuowano prace związane z utworzeniem i rozpoczęciem działalności nowoczesnych placówek wystawienniczo-muzealnych, odpowiadających standardom światowego muzealnictwa, tj.: Centrum Nauki Kopernik – nowatorskiej placówki umożliwiającej interaktywną edukację naukową i kulturalną (przedsięwzięcie realizowane w ramach programu wieloletniego „Ekspozycja Centrum Nauki Kopernik”).

Integralną częścią kultury narodowej jest szkolnictwo artystyczne, które w dużej mierze decyduje o teraźniejszości i przyszłości polskiej kultury. Łączne nakłady na tę sferę działań wyniosły 951.780 tys. zł. Szkolnictwo artystyczne stanowi spójny i drożny system. Spełnia ono trzy podstawowe funkcje: dydaktyczną, kulturotwórczą i upowszechnieniową. O poziomie szkół i uczelni artystycznych świadczą sukcesy artystyczne uczniów, studentów i pedagogów oraz znaczenie imprez artystycznych organizowanych przez uczelnie i szkoły.

W 2008 r. resort kultury prowadził 279 placówek publicznych, w tym 251 szkół artystycznych I i II stopnia. Dofinansowano również działalność 119 szkół niepublicznych.

W szkolnictwie artystycznym zatrudnionych było 10.942 osób, w tym 8.307 nauczycieli. Działania podejmowane w sferze szkolnictwa artystycznego służyły także promocji uzdolnionej młodzieży, jak również stymulowaniu i zachęcaniu młodzieży do rozwoju twórczego. W 2008 roku przeprowadzono przesłuchania makroregionalne i ogólnopolskie, we wszystkich szkołach muzycznych, których głównym celem było dokonanie oceny procesu kształcenia młodzieży w poszczególnych specjalnościach. Ponadto zorganizowano 122 konkursy i przesłuchania dla dzieci i młodzieży szkół artystycznych. Zorganizowano także 249 szkoleń dla nauczycieli, regionalnych i ogólnopolskich, w formie seminariów, kursów, warsztatów.

W 2008 r. w 18 uczelniach artystycznych prowadzonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, kształciło się w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym 14.459 studentów (w tym 222 studentów zagranicznych). W porównaniu z rokiem poprzednim ilość studentów na studiach dziennych wzrosła o 2%. Uczelnie artystyczne zatrudniają 4.879 osób, w tym 3.214 nauczycieli akademickich. Na jednego nauczyciela akademickiego przypada średnio 4-5 studentów, co związane jest z modelem kształcenia „mistrz – uczeń”. Szczególnie ważną działalnością uczelni jest sfera współpracy z zagranicą, realizowana poprzez wymianę doświadczeń dydaktycznych i artystycznych między partnerskimi uczelniami, współpracę naukową, udział uzdolnionej młodzieży w różnorodnych imprezach artystycznych, w międzynarodowych konkursach i kursach mistrzowskich. Realizując wspólne projekty uczelnie budują także obraz polskiego szkolnictwa artystycznego na arenie międzynarodowej.

W obszar kultury i dziedzictwa narodowego wpisują się także działania realizowane w sferze archiwistyki. Podstawowe zadania archiwów obejmowały gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie i udostępnianie materiałów archiwalnych. Archiwa państwowe wykonywały także zadania związane z nadzorem nad archiwami zakładowymi, współpracą z samorządami i społecznościami lokalnymi w zakresie popularyzacji wiedzy o przeszłości środowisk lokalnych i o przekazach źródłowych zgromadzonych, przechowywanych i udostępnianych użytkownikom materiałów archiwalnych. Realizowano również zadania z zakresu koordynacji, informacji, gromadzenia i udostępniania dokumentów osobowo-płacowych. Ponadto w ramach programu wieloletniego „Kwaśny papier” kontynuowano prace budowlane i adaptacyjne obiektów przewidzianych na pracownię masowego odkwaszania i laboratorium. W 2008 r. w archiwach państwowych odkwaszono około 1,1 mln arkuszy dokumentów. Na działalność archiwów wydatkowano 117.479 tys. zł, w tym 5.847 tys. zł na realizację programu „Kwaśny papier”.